Duzdağ, Diridağ – dirilik çeşmələri

Naxçıvanın özünəməxsus təbiəti və coğrafi relyefi var. Məsələn, burada yay fəsli quru kontinental iqlimlə müşahidə olunur, qışda isə əksinə, sərt şaxtalı hava hakimdir.

Muxtar respublikanın relyefində dağlıq və dağlıq-düzənlik ərazilər daha çoxdur. Ölkəmizin digər dağlıq ərazilərindən fərqli olaraq Naxçıvanın bitki örtüyü azdır. Ancaq bu çılpaqlığın özündə də bir hikmət, Uca Yaradanın saysız-hesabsız möcüzələri gizlənir. Hələlik insan oğluna bu möcüzələrin müəyyən bir qismi məlumdur.

Ərazicə kiçik olan bu qədim diyarın köksündə vüqarla dayanmış dağların alt qatlarında nələr yoxdur ki... Onlarla növdə tikinti materialları üçün xammal yataqları, duz dağları, müxtəlif metal mədənləri, mineral tərkibli bulaqlar, digər təbii zənginliklər. Lakin unutmayaq ki, həyatda ən böyük zənginlik sağlamlıqdır. Sağlamlıq da, insanın yaranışı kimi torpaqdan gəlir.

Elm də sübut edib ki, torpağın birbaşa insana bəxş etdiyi istənilən məhsul sağlam yaşamağın təməlini təşkil edir. Naxçıvanda yetişən meyvə-tərəvəzin özünəməxsus dadı və ləzzəti adla deyilir. Min bir dərdin dərmanı bitkiləri, təmiz havası və saf suyu bu torpağı möcüzələr diyarı adlandırmağa kifayət edir. Naxçıvan torpağı sağlam həyat üçün xeyli sayda müalicə mənbələri ilə də məşhurdur. Belə müalicə ünvanlarından biri də adı Naxçıvanla qoşa çəkilən Duz dağıdır.

6 min il əvvəl - Nuh Peyğəmbər dövründən duz çıxarılmağa başlanılıb. Şöhrəti dünyaya səs salan İpək yolundan əvvəl Naxçıvan ərazisindən Yaxın Şərq ölkələrinə “Duz yolu” uzanıb. Həmin ölkələrə buradan duz daşınıb. Etnoqrafik məlumatlara əsasən, Duzdağdan açıq üsulla duz əldə edilməsi XX əsrin ortalarına qədər mövcud olub. Sənaye üsulu ilə Duzdağdan 1927-ci ildən başlayaraq duz çıxarılıb. Bu dağ təkcə saf və təmiz duzuna görə deyil, həm də şəfaverici xüsusiyyətinə görə tanınıb.

1979-cu ildə qədim duz mədənlərinin bazasında yaradılan Duzdağ Fizioterapiya Mərkəzində hazırda bronxial-astma və ağciyər bronx sisteminin digər qeyri-spesifik xəstəliklərindən əziyyət çəkən insanlar müalicə olunur. Yer altında duz təbəqənin qalınlığı 8,2 metrə bərabər olan mərkəzdə oksigen və zəngin duz minerallarının yaratdığı hava bir çox xroniki xəstəliklərin müalicəsində əvəzsizdir. Bu sağlamlıq ocağında yaradılmış şərait son illərdə müalicə üçün bura üz tutanların sayının da artmasına imkan verib. Təsadüfi deyil ki, hər il xarici ölkələrdən, eləcə də Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən 4 minə yaxın insan müalicə üçün bura üz tutur.

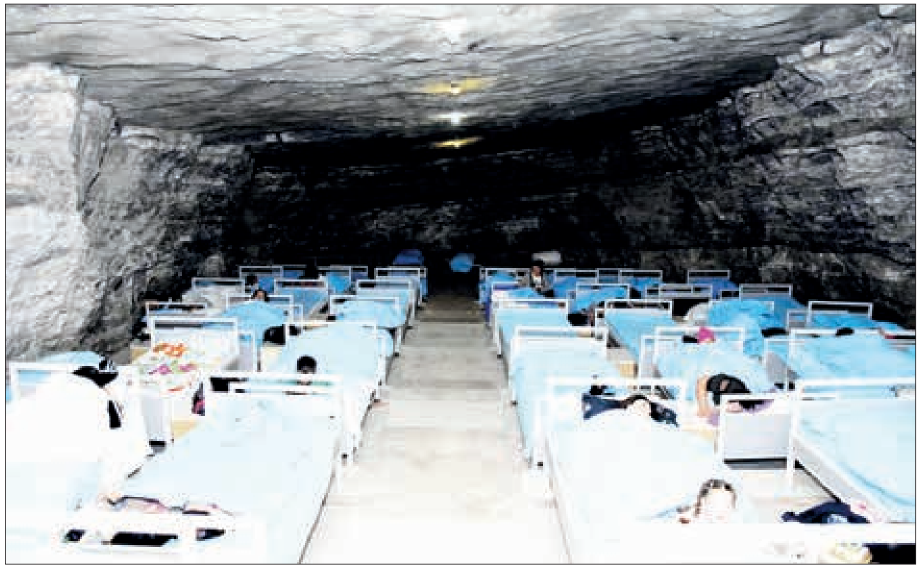

Naxçıvanın digər təbii müalicə ocaqlarından biri də Darıdağ Arsenli Su Müalicəxanasıdır. Culfa şəhərindən 8–9 kilometr şimal-şərqdə, Darıdağın sıldırım yamacları arasında, dəniz səviyyəsindən 800-900 metr hündürlükdə yerləşən bu şəfaxanada müalicə, adından da göründüyü kimi, su ilə aparılır. 32 kəşfiyyat quyusundan və 5 bulaqdan ibarət olan arsenli su bir çox xəstəliklərin sağalmasında təbii məlhəmdir.

Darıdağ arsenli suyunun araşdırılması hələ 1830-cu ildə aparılıb. İnsan orqanizmində elə bir toxuma, üzv və sistem yoxdur ki, bu su müalicəvi təsir göstərməklə onun bərpasına səbəb olmasın. Darıdağ suyu qanyaradıcı xüsusiyyətə malik olub, qan dövranı üzvlərinin fəaliyyətinə müsbət təsir edərək periferik qanın morfoloji tərkibini yaxşılaşdırır – leykositlərin faqositoz qabiliyyətini artırır, qanazlığını aradan qaldırır.

Bu su daxili ifrazat sistemini fəallaşdırır, vegetativ sinir fəaliyyətini gücləndirməklə mədə, qaraciyər, böyrək və ürək əzələsində mübadiləni sürətləndirərək onların funksional vəziyyətini normallaşdırır. Bu xüsusiyyətlərinə görə Darıdağ suyu mədə, öd kisəsi, qaraciyər və vegetativ sinir sistemi ilə əlaqəli başqa xəstəliklərin müalicəsində də geniş tətbiq edilir. Darıdağ suyunun maddələr mübadiləsinə təsirini öyrənən bir çox alimlər onun artritlərə müalicəvi təsirini sübuta yetiriblər.

Suyun təsirindən yaraların tez təmizlənməsini, çətin sağalan yaraların qısa müddətə, həm də çapıqsız sağalmasını həkimlər onun antiseptik, faqositar və bakteriosit qabiliyyəti ilə əlaqələndirirlər. Müəyyən edilib ki, mərgümüşün litium, brom, maqnezium, radioaktiv elementlər və başqa əhəmiyyətli maddələrlə müştərək təsiri maddələr mübadiləsinin bərpasına, periferik sinir sisteminin fəallaşmasına müsbət təsir göstərir.

Darıdağ suyundan hələ qədim zamanlardan kustar şəkildə sümük-oynaq, əzələ sistemi xəstəliklərində, o cümlədən “duzlaşma” adlanan patologiyalarda və onun müxtəlif fəsadlarında geniş istifadə olunub. Bu tarixi faktı da qeyd etmək yerinə düşər ki, 1930- cu illərdən malyariyalı xəstələr bu şəfalı sudan istifadə ediblər. Hər il bu müalicəxanaya da xarici ölkələrdən, o cümlədən Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindən xeyli sayda xəstələr müraciət edir. Qeyd edək ki, hazırda burada yeni müalicəxana binası tikilir. İşlər tam yekunlaşdıqdan sonra su müalicəsi üçün bura üz tutanlar yüksəksəviyyəli xidmətlərdən istifadə edə biləcəklər.

Muxtar respublika ərazisi təbii və mineral suyu olan bulaqlarına görə də dünyada diqqəti cəlb edən bölgələrdəndir. Bu səbəbdən də Naxçıvanı çox vaxt “Mineral suların təbii muzeyi” adlandırırlar. 5,5 min kvadratkilometrlik sahədə 250-dən artıq mineral su mənbəyi var. Naxçıvanda təbii suların kimyəvi tərkibinin öyrənilməsinə 1843-cü ildən başlanılsa da, bu sahədə planlı kəşfiyyat işləri XX yüzillikdə aparılıb. Aydın olub ki, Naxçıvanda mineral suların 6 tipi, 16 sinfi və 33 müxtəlif növü mövcuddur. Bu suların 98 faizi karbon qazlı olub, hidrokarbonat tipli sulara aid edilir.

Ümumilikdə, Azərbaycanın mineral su ehtiyatlarının 60 faizi Naxçıvan ərazisindədir. Onların hər biri müxtəlif növ xəstəliklərin müalicəsində təsirli vasitələrdən sayılır. Buradan isə o nəticəyə gəlmək mümkündür ki, muxtar respublikanın bu müalicəvi mənbələri sağlamlıq 5turizmi üçün geniş imkan yaradır. Ölkəmizdə müalicəvi turizmin inkişafında Naxçıvan ən perspektivli mərkəzlərdən biridir. Necə deyərlər, sağlamlıq üçün bura üz tutanları Ana Təbiət özü müalicə edir.

Səbuhi HƏSƏNOV,
“Xalq qəzeti”